МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ

КАФЕДРА ФІЛОСОФІЇ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Кваліфікаційна робота
бакалавра

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

Виконала: студентка 4-го курсу,
групи 6.2812-пуа
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування»
П. М. Дуплій

Керівник: професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, д.філос.н., професор Краснокутський О.В.

Рецензент: доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи, к.н.держ.упр., доцент Заїка О.В.

Запоріжжя – 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціології та управління
Кафедра філософії, публічного управління та соціальної роботи
Рівень вищої освіти бакалавр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи
_____Т.І.Бутченко
«____»_____2026 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Дуплій Поліні Максимівні
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи «Формування та реалізація Антикорупційної стратегії в Україні» керівник роботи Краснокутський Олександр Володимирович, д.філос.наук., професор
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджені наказом ЗНУ від «12» грудня 2025 року №1795-С

2. Строк подання студентом роботи 09 червня 2026 року

3. Вихідні дані до роботи: Демчик Н.П. Реалізація антикорупційної стратегії в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. №3. С. 289–292. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/67; Кубаєнко А., Крижановська О. Антикорупційне право та основи Е-декларування: навч.-метод. посіб. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 150 с.; Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М. І. Київ : Ваіте, 2018. 472 с.; Цаль-Цалко Ю. С., Якобчук В. П., Косянчук С. Г. Антикорупційна політика у сфері публічного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 11. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.2.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. проаналізувати наукової розробки теми формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні; 2. уточнити зміст основних понять дослідження: «антикорупційна стратегія», «антикорупційна політика», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів», «інституційне забезпечення антикорупційної стратегії», «корупція», «корупційні ризики», «реалізаційний механізм антикорупційної стратегії»; 3. визначити основні принципи та методи дослідження формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні; 4. розглянути інституційне забезпечення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні; 5. проаналізувати механізми та принципи формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні; 6. розібрати світовий досвід формування та реалізації Антикорупційної стратегії; 7. зробити аналіз сучасного стану формування та

реалізації Антикорупційної стратегії в Україні; 8. виокремити основні чинники оптимізації формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	02.02.2026	02.02.2026
Розділ 2	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	11.03.2026	11.03.2026
Розділ 3	Краснокутський О.В., професор кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи	03.04.2026	03.04.2026

7. Дата видачі завдання 20 січня 2026 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір теми кваліфікаційної роботи	Листопад – грудень 2025	*виконано*
2.	Бібліографічний пошук	Січень – лютий 2026	*виконано*
3.	Розробка основних положень роботи	Січень – лютий 2026	*виконано*
4.	І розділ	Лютий – березень 2026	*виконано*
5.	ІІ розділ	Березень – квітень 2026	*виконано*
6.	ІІІ розділ	Квітень – травень 2026	*виконано*
7.	Систематизація висновків	Травень 2026	*виконано*
8.	Нормоконтроль	Травень – червень 2026	*виконано*

Студент _____ П. М. Дуплій

Керівник роботи _____ О. В. Краснокутський

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ О. В. Заїка

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота складається з 56 сторінок, 62 позицій у списку літератури.

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, АНТИКОРУПЦІЙНА СТРАТЕГІЯ, АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА, КОРУПЦІЯ, КОРУПЦІЙНІ РИЗИКИ

Мета дослідження: є вивчення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

Об'єкт дослідження: процес формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

Предмет дослідження: суспільні відносини, що виникають у процесі формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

Методи дослідження: аналіз, синтез, системний метод, історико-правовий метод, порівняльний метод, теоретичні методи, метод статистичного аналізу, метод узагальнення.

Гіпотеза: Ефективна реалізація антикорупційної стратегії в Україні сприятиме зниженню рівня корупції, підвищенню довіри громадян до державних інституцій, покращенню інвестиційного клімату та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку держави.

Висновки: 1. Формування та реалізація антикорупційної стратегії в Україні має здійснюватися як цілісний, системний і багаторівневий процес, який забезпечує узгоджену взаємодію правових норм, інституційних структур, цифрових технологій та громадянського суспільства.

2. Найбільш ефективні антикорупційні моделі базуються на інтегрованому підході, який поєднує превентивні, каральні, інституційні та цифрові механізми.

3. У перспективі подальший розвиток антикорупційної політики України повинен бути спрямований на посилення інституційної незалежності антикорупційних органів, удосконалення механізмів координації між ними, розширення цифрових інструментів контролю, а також поглиблення співпраці з громадянським суспільством і міжнародними партнерами.

SUMMARY

The qualification work consists of 56 pages, 62 positions in the list of literature.

PUBLIC ADMINISTRATION, ANTI-CORRUPTION STRATEGY, ANTI-CORRUPTION POLICY, CORRUPTION, CORRUPTION RISKS

Research objective: is to study the formation and implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine.

Research object: the process of formation and implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine.

Research subject: social relations that contribute to the formation and implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine.

Research methods: analysis, synthesis, system method, historical and legal method, comparative method, theoretical methods, statistical analysis method, generalization method.

Hypothesis: Effective implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine will contribute to reducing the level of corruption, increasing citizens' trust in state institutions, improving the investment corruption climate and ensuring sustainable socio-economic development of the state.

Conclusions: 1. The formation and implementation of the anti-corruption strategy in Ukraine should be carried out as a holistic, systemic and multi-level process that ensures the coordinated interaction of legal norms, institutional structures, digital technologies and civil society.

2. The most effective anti-corruption models are based on an integrated approach that leads to preventive, punitive, institutional and digital mechanisms.

3. In the future, the anti-corruption policy of Ukraine should be aimed at strengthening the institutional independence of anti-corruption bodies, improving coordination mechanisms between them, expanding digital control tools, as well as deepening cooperation with civil society and international partners.

ЗМІСТ

ВСТУП 6
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ 9
1.1. Стан наукової розробки теми формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 9
1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «антикорупційна стратегія», «антикорупційна політика», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів», «інституційне забезпечення антикорупційної стратегії», «корупція», «корупційні ризики», «реалізаційний механізм антикорупційної стратегії» 13
1.3. Принципи та методи дослідження формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 20
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ 24
2.1. Інституційне забезпечення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 24
2.2. Механізми та принципи формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 28
2.3. Світовий досвід формування та реалізації Антикорупційної стратегії 32
РОЗДІЛ 3. ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ 42
3.1. Сучасний стан формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 42
3.2. Основні чинники оптимізації розвитку формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні 48
ВИСНОВКИ 53
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ 57

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах трансформації українського суспільства та державного управління проблема протидії корупції набуває визначального значення для забезпечення стабільності та розвитку держави. Корупція не лише підриває ефективність функціонування державних інституцій, але й гальмує економічне зростання, поглиблює соціальну нерівність та знижує рівень довіри громадян до органів влади.

Особливої гостроти ця проблема набуває в умовах воєнного стану та необхідності післявоєнного відновлення України, коли значні фінансові ресурси спрямовуються на оборону та відбудову країни. За таких обставин ефективне формування та реалізація антикорупційної стратегії є критично важливими для забезпечення прозорості використання ресурсів та недопущення зловживань.

Особливої актуальності дослідження набуває у контексті євроінтеграційних процесів України, оскільки ефективна боротьба з корупцією є однією з ключових вимог міжнародних партнерів та передумовою отримання фінансової допомоги і подальшого вступу до Європейського Союзу. Крім того, практика реалізації антикорупційної стратегії виявляє низку проблем, пов’язаних із недостатньою координацією органів влади, недосконалістю механізмів контролю та впливом політичних факторів.

Таким чином, дослідження процесів формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору, оскільки спрямоване на пошук ефективних шляхів удосконалення державної антикорупційної політики, підвищення її результативності та забезпечення сталого розвитку держави.

Проблемна ситуація. Незважаючи на формування в Україні розгалуженої системи антикорупційних інституцій та прийняття стратегічних документів у сфері запобігання і протидії корупції, рівень корупційних проявів залишається суттєвим, що свідчить про обмежену ефективність існуючої антикорупційної

політики. Виникає суперечність між задекларованими цілями антикорупційної стратегії та реальними результатами її реалізації.

Проблемна ситуація полягає у тому, що процес формування антикорупційної стратегії часто не повною мірою враховує практичні виклики та інституційні обмеження, а її реалізація супроводжується низкою системних недоліків. Серед них недостатній рівень координації між органами державної влади, дублювання повноважень, нестабільність законодавчої бази, а також вплив політичних чинників на діяльність антикорупційних органів.

Крім того, існує проблема розриву між нормативно-правовим забезпеченням антикорупційної діяльності та фактичним виконанням відповідних заходів. Формальне впровадження антикорупційних інструментів не завжди супроводжується їх реальним застосуванням, що знижує ефективність державної політики у цій сфері. Ускладнює ситуацію також недостатній рівень суспільної довіри до антикорупційних інституцій та обмежена участь громадянського суспільства у процесах контролю за реалізацією антикорупційної стратегії.

Таким чином, наявна проблемна ситуація обумовлює необхідність комплексного наукового дослідження процесів формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні з метою виявлення ключових недоліків та обґрунтування шляхів підвищення її ефективності.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

Предметом дослідження виступає формування та реалізація Антикорупційної стратегії та основні чинники його оптимізації в Україні.

Метою дослідження є аналіз формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні, виявлення проблем її впровадження та обґрунтування шляхів її оптимізації.

Досягнення мети передбачає розв’язання таких завдань:

– проаналізувати наукової розробки теми формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні;

– уточнити зміст основних понять дослідження: «антикорупційна стратегія», «антикорупційна політика», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів», «інституційне забезпечення антикорупційної стратегії», «корупція», «корупційні ризики», «реалізаційний механізм антикорупційної стратегії»;

– визначити основні принципи та методи дослідження формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні;

– розглянути інституційне забезпечення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні;

– проаналізувати механізми та принципи формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні;

– розібрати світовий досвід формування та реалізації Антикорупційної стратегії;

– зробити аналіз сучасного стану формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні;

– виокремити основні чинники оптимізації формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні.

Гіпотеза дослідження: Ефективна реалізація антикорупційної стратегії в Україні сприятиме зниженню рівня корупції, підвищенню довіри громадян до державних інституцій, покращенню інвестиційного клімату та забезпеченню сталого соціально-економічного розвитку держави.

Структура роботи: кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку літератури.

РОЗДІЛ 1
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

1.1. Стан наукової розробки теми формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Низка дослідників здійснювала комплексне вивчення проблематики корупційних правопорушень та напрямів удосконалення національного антикорупційного законодавства. Зокрема, С. Абдалла, Р. Саїд, І. Рахван, Б. Л. Левек, М. Себріан, А. Рутерфорд, Дж. Х. Фаулер [53] зазначають, що у сучасному науковому дискурсі триває активна дискусія щодо найбільш ефективних механізмів запобігання корупції як соціально-економічному явищу. У своїх дослідженнях вони аналізують вплив корупції на еволюцію моделей співпраці та системи покарання, а також пропонують еволюційну модель, яка пояснює, чому у багатьох країнах із недостатньо розвиненими інституціями надання суспільних благ не досягає стабільного розвитку. Автори роблять висновок, що активна участь громадян у процесах запобігання корупції є ключовою умовою ефективного захисту суспільних інтересів і публічних благ.

Й. Вакс, Т. Яссері, Б. Лендьєл, Й. Кертес [62] підкреслюють, що корупція є соціальним явищем системного характеру, яке вони визначають як «соціальну чуму», оскільки вигоди від неї отримують окремі групи, тоді як негативні наслідки розподіляються на все суспільство. Дослідники наголошують на значній диференціації рівня корупції між країнами та всередині них, що свідчить про тісний взаємозв’язок між соціальною структурою суспільства та рівнем поширення корупційних практик. Вони також зазначають, що корупція прямо корелює з такими соціальними характеристиками, як рівень довіри між громадянами, ступінь громадянської активності, соціальна згуртованість та рівень включеності населення у процеси управління, оскільки корупційні

практики формуються як результат колективної взаємодії у межах соціальної системи.

У дослідженнях психологічних детермінант корупційної поведінки в системі публічного управління О. Драган, Г. Єрмакова, А. Хвалюк, О. Курчин, О. Карагодін [55] визначають, що ключовими психологічними факторами, які сприяють формуванню корупційних практик, є прагнення до швидкого збагачення, занижена або нестабільна самооцінка, психологічна залежність від зовнішнього визнання, а також суб'єктивне відчуття впливу та владних можливостей. Окремо підкреслюється, що саме відчуття владного впливу є одним із найбільш значущих чинників, який стимулює корупційну поведінку, особливо серед представників органів державної влади та публічної служби.

М. Бадер, О. Гусс, А. Мелешевич, О. Нестеренко [54] пропонують структурний підхід до аналізу факторів успішності антикорупційних ініціатив, виокремлюючи три основні групи: фактори зовнішнього середовища, стратегії діяльності організацій громадянського суспільства та їх внутрішні організаційні характеристики. Дослідники наголошують, що більшість антикорупційних ініціатив стикаються з двома системними обмеженнями, а саме недостатнім рівнем фінансових і кадрових ресурсів та слабкою підтримкою з боку державних інституцій або суспільства. Найбільш ефективними визнаються ті організації, які здатні подолати хоча б одну з цих проблем. Окремо підкреслюється значення політичної волі як ключового чинника результативності антикорупційної діяльності. Також автори обґрунтовують необхідність міжнародного обміну знаннями та практиками, зокрема передачі досвіду від більш розвинених антикорупційних інституцій до організацій із нижчим рівнем інституційної спроможності.

С.-Т. Максим [58] зазначає, що в умовах динамічної трансформації суспільства корупція не є неминучим явищем навіть на рівні політичної еліти та державної служби, оскільки її рівень може бути суттєво знижений за умови системних реформ. Науковець підкреслює, що політичні зміни повинні супроводжуватися моральним та ціннісним оновленням суспільства. Він також

вказує, що підвищення рівня соціальної стабільності та правопорядку можливе лише за умов розширення політичної участі громадян та розвитку політичної культури. У цьому контексті впровадження освітніх антикорупційних програм розглядається як важливий інструмент формування громадянської свідомості та підвищення рівня відповідальності населення.

А. Мовчан, А. Баб'як, М. Мовчан [60] визначають, що головною метою антикорупційної реформи в Україні є зниження загального рівня корупції, мінімізація втрат державного бюджету та бізнес-сектору, а також покращення позицій держави у міжнародних рейтингах. Зокрема, йдеться про Індекс сприйняття корупції Transparency International, де Україна останніми роками демонструє поступове покращення показників, піднявшись у 2023–2025 роках до рівня понад 35 балів зі 100, що є найкращим результатом за період незалежності [61]. Також позитивна динаміка спостерігається у сфері цифровізації державного управління, зокрема завдяки впровадженню електронних сервісів, що зменшують корупційні ризики у взаємодії бізнесу та держави.

Історичний розвиток антикорупційної політики в Україні відбувався поступово, проходячи кілька послідовних етапів. На початковій стадії відбувалося лише формування загальних підходів до розуміння проблеми корупції. Далі поступово відбувалося становлення нормативних засад та формування базових механізмів протидії. Наступний етап характеризувався активним залученням міжнародних стандартів та їх частковою імплементацією у національну систему [39]. Сучасний період розвитку пов'язаний із посиленням інституційної спроможності та подальшим наближенням до європейських моделей антикорупційного управління.

На формування сучасної антикорупційної політики суттєво вплинули внутрішні структурні проблеми державного розвитку, серед яких — нестабільність політичної системи, недостатня ефективність економічних реформ, тісна взаємодія бізнесових та владних інтересів, обмеженість розвитку громадянського суспільства, а також недосконалість правового регулювання у

сфері запобігання корупції. У сукупності ці фактори створили умови, за яких корупційні практики набули системного характеру.

Практична реалізація антикорупційної політики в Україні характеризується одночасною наявністю позитивних змін і проблемних аспектів. З одного боку, відбувається поступове вдосконалення законодавства, створення та розвиток спеціалізованих антикорупційних органів, а також зростання суспільної уваги до проблеми корупції. З іншого боку, залишаються актуальними питання політичного впливу на окремі інституції, недостатнього рівня координації між ними, обмежених ресурсів та нерівномірної ефективності судової системи [31].

Водночас автори наголошують, що актуальними залишаються проблеми функціонування антикорупційних органів, удосконалення процедур декларування майна державних службовців, запобігання конфлікту інтересів, а також ефективності перевірки доброчесності персоналу. У контексті України ці питання є особливо важливими, оскільки втрати державного бюджету через корупційні ризики у публічних закупівлях та управлінні ресурсами залишаються суттєвими, особливо в умовах воєнного стану та значних обсягів міжнародної фінансової допомоги.

Отже, наукові дослідження зазначених авторів формують теоретичну основу для вивчення питання формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні, а також можуть бути використані як концептуальна база для вдосконалення національної антикорупційної політики. Водночас слід зазначити, що, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань у цій сфері, відсутність комплексних інтегративних досліджень знижує ефективність існуючих концептуальних підходів. Це ускладнює формування цілісної системи реалізації Антикорупційної стратегії та стримує розвиток дієвих механізмів протидії корупції в Україні.

1.2. Уточнення змісту основних понять дослідження: «антикорупційна стратегія», «антикорупційна політика», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів», «інституційне забезпечення антикорупційної стратегії», «корупція», «корупційні ризики», «реалізаційний механізм антикорупційної стратегії»

Уточнення змісту основних понять дослідження є необхідною передумовою для комплексного розуміння сутності формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні, оскільки саме понятійно-категоріальний апарат визначає логіку наукового аналізу, структуру дослідження та межі його застосування. У сучасній науковій літературі антикорупційна стратегія розглядається як системний документ стратегічного рівня, що визначає довгострокові пріоритети державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, а також встановлює інституційні, правові та організаційні механізми її реалізації. Водночас її зміст не обмежується суто нормативним документом, а охоплює широку систему управлінських рішень, спрямованих на трансформацію державного управління відповідно до принципів доброчесності, прозорості та підзвітності.

У загальнотеоретичному контексті поняття «антикорупційна стратегія» доцільно розглядати як елемент державної політики, що має комплексний характер і інтегрує різні напрями впливу на корупційні ризики. Йдеться про поєднання превентивних заходів, інституційного забезпечення, правового регулювання та механізмів контролю. Така стратегія не є статичною, оскільки вона підлягає постійному коригуванню відповідно до змін у соціально-економічному середовищі, рівня розвитку інституцій та міжнародних зобов’язань держави [10].

Важливим базовим поняттям є «формування антикорупційної стратегії», яке слід розуміти як процес розроблення, узгодження та нормативного закріплення стратегічних цілей, пріоритетів та інструментів державної антикорупційної політики. Даний процес включає аналітичний етап, на якому здійснюється оцінка корупційних ризиків, визначення проблемних сфер

державного управління та аналіз міжнародного досвіду. Наступним є концептуальний етап, у межах якого формуються стратегічні цілі та визначаються основні напрями їх досягнення. Завершальним етапом є нормативне оформлення, що передбачає прийняття відповідного стратегічного документа та його інтеграцію в систему державного планування [9].

У цьому контексті особливого значення набуває поняття «реалізація антикорупційної стратегії», яке охоплює сукупність практичних дій державних органів та інших суб'єктів, спрямованих на досягнення визначених стратегічних цілей. Реалізація включає впровадження законодавчих змін, функціонування спеціалізованих антикорупційних органів, виконання державних програм, здійснення моніторингу та оцінки ефективності запроваджених заходів. Таким чином, реалізація є практичним виміром стратегії, який визначає реальний рівень її ефективності.

Суттєвим елементом дослідження є також поняття «антикорупційна політика», яке є ширшим за антикорупційну стратегію і охоплює систему цілеспрямованих дій держави у сфері запобігання та протидії корупції. Антикорупційна стратегія в цьому випадку виступає як її складова частина, що визначає довгострокові орієнтири. Антикорупційна політика включає як стратегічний, так і тактичний рівні, що дозволяє забезпечити комплексність державного впливу [10].

Не менш важливим є поняття «інституційне забезпечення антикорупційної стратегії», яке характеризує систему органів державної влади, спеціалізованих інституцій та механізмів, що забезпечують формування, реалізацію та контроль антикорупційної політики. До таких інституцій в Україні належать Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд, а також інші органи, які виконують функції у сфері запобігання корупції. Їх діяльність регламентується Конституцією України, Законом України «Про запобігання корупції», Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», Законом України

«Про прокуратуру», Законом України «Про судоустрій і статус суддів», а також низкою підзаконних нормативно-правових актів [19, 22, 23].

Окрему увагу слід приділити поняттю «антикорупційна стратегія України», яка є офіційним державним документом стратегічного планування. Зокрема, Антикорупційна стратегія на 2021–2025 роки визначає основні напрями державної політики у сфері запобігання корупції, серед яких реформування судової системи, забезпечення доброчесності публічної служби, мінімізація корупційних ризиків у сфері публічних фінансів, цифровізація державного управління та посилення ролі громадянського суспільства.

Зміст поняття «корупція» є базовим для всього дослідження, оскільки саме вона виступає об’єктом антикорупційної політики. У правовому вимірі корупція визначається як використання службових повноважень або пов’язаних із ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди для себе чи інших осіб. Водночас у науковому дискурсі корупція розглядається ширше як соціально-економічне та політико-правове явище, що підриває принципи верховенства права, ефективність державного управління та довіру до інституцій [24].

Важливим елементом є також поняття «корупційні ризики», яке означає ймовірність виникнення корупційних правопорушень у певних сферах державного управління. Виявлення та оцінка таких ризиків є основою для формування антикорупційної стратегії, оскільки дозволяє визначити пріоритетні напрями державного втручання. Найбільш ризикованими традиційно вважаються сфери публічних закупівель, податкової та митної політики, земельних відносин, будівництва та державних послуг.

Поняття «реалізаційний механізм антикорупційної стратегії» охоплює сукупність інструментів, процедур та інституцій, що забезпечують практичне виконання стратегічних завдань. До таких механізмів належать правові механізми (закони, підзаконні акти), організаційні (діяльність антикорупційних органів), економічні (фінансовий контроль, аудит), цифрові (електронне

урядування, відкриті реєстри), а також соціальні (громадський контроль, участь громадськості, медіа).

Ураховуючи системний характер корупції та її багатовимірний вплив на політичну, економічну та соціальну сфери, особливого значення набуває формування комплексного наукового підходу до її подолання. У сучасних умовах ефективна протидія цьому явищу неможлива без чіткого розуміння базових категорій, які становлять концептуальну основу державної антикорупційної політики. Саме тому подальший аналіз доцільно зосередити на уточненні змісту основних понять дослідження, зокрема таких як «антикорупційна стратегія», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів» та інституційне забезпечення цих процесів, що дозволить більш ґрунтовно розкрити механізми функціонування антикорупційної системи в Україні.

Корупція виступає одним із найнебезпечніших соціально-правових явищ, яке поступово руйнує фундаментальні засади демократичного устрою, верховенства права та стабільного економічного розвитку. Її вплив має комплексний характер і проявляється не лише у зниженні ефективності державного управління, а й у загальному послабленні довіри суспільства до інституцій влади, девальвації моральних і правових норм, що формуються в суспільстві. Унаслідок поширення корупційних практик відбувається проникнення кримінальних елементів у сферу публічного адміністрування, що призводить до викривлення механізмів прийняття управлінських рішень і порушення принципів законності [27].

Крім того, корупція істотно впливає на економічну систему держави, створюючи бар’єри для розвитку конкуренції, зменшуючи рівень інвестиційної привабливості та стримуючи надходження іноземного капіталу. У довгостроковій перспективі це сприяє розширенню тіньового сектору економіки, поглибленню дисбалансів у розподілі ресурсів та зниженню темпів економічного зростання. Таким чином, корупція стає не лише внутрішньою

проблемою державного управління, а й фактором, що негативно впливає на міжнародний імідж країни та її позиції у глобальному економічному просторі.

Відповідно до положень Антикорупційної стратегії України на 2021–2025 роки, корупційні прояви визначаються як одна з головних перешкод на шляху сталого розвитку держави, формування ефективних інституцій та забезпечення інклюзивного демократичного управління. У стратегічних документах наголошується, що подолання корупції є необхідною умовою для модернізації державного сектору, підвищення прозорості прийняття рішень та зміцнення довіри громадян до влади [42].

У науковому та практичному вимірі ключові категорії антикорупційної сфери потребують чіткого розмежування та змістовного уточнення, оскільки саме вони формують методологічну основу дослідження державної політики у цій сфері. Зокрема, поняття «антикорупційна стратегія» слід розглядати як системний програмний документ довгострокового характеру, який визначає стратегічні цілі, пріоритети та основні напрями державної діяльності щодо запобігання і протидії корупції. Вона виступає базовим орієнтиром для всіх суб’єктів публічної влади, забезпечуючи узгодженість їх дій та формуючи єдину логіку розвитку антикорупційної політики держави.

Поняття «формування антикорупційної політики» охоплює складний і багатоетапний процес вироблення державних рішень у сфері протидії корупції, що включає аналіз корупційних ризиків, визначення проблемних сфер державного управління, розробку концептуальних засад та нормативне закріплення відповідних положень. У межах цього процесу здійснюється узгодження позицій органів державної влади, експертного середовища та громадянського суспільства, що дозволяє сформувати більш збалансовану та комплексну політику, орієнтовану як на запобігання корупційним проявам, так і на мінімізацію їх наслідків [42].

У свою чергу, «реалізація антикорупційних заходів» є практичним етапом втілення сформованої політики та стратегічних рішень у діяльності конкретних державних інституцій. Вона передбачає застосування правових, організаційних,

превентивних та контрольних інструментів, спрямованих на зменшення рівня корупційних ризиків та забезпечення належного функціонування системи публічного управління. Реалізаційний компонент включає діяльність спеціалізованих антикорупційних органів, впровадження механізмів фінансового контролю, цифровізацію адміністративних процедур, а також забезпечення прозорості та підзвітності органів влади.

Водночас для України проблема корупції має тривалий і системний характер, оскільки вона залишається актуальною протягом усього періоду незалежності з 1991 року. Незважаючи на численні реформи, прийняття нових законодавчих актів та створення спеціалізованих антикорупційних інституцій, повністю подолати це явище не вдалося. Це свідчить про глибоко вкорінені структурні причини корупції, які потребують комплексного підходу до їх усунення, а також постійного вдосконалення державної антикорупційної політики з урахуванням сучасних викликів і міжнародного досвіду [40].

У науковому середовищі досі не сформовано єдиного підходу до визначення поняття «антикорупційна політика», що зумовлює існування різних концептуальних трактувань цього явища залежно від обраної дослідницької позиції та акцентів аналізу. Така неоднорідність пояснюється багатогранністю самої природи корупції, яка проявляється одночасно у правовій, інституційній, економічній та соціальній площинах, що ускладнює її однозначне наукове визначення.

У межах одного з підходів, який представлений Н.В. Гришиною та К.В. Ростовською, антикорупційна політика держави розглядається як комплекс взаємопов’язаних заходів різного характеру — організаційних, правових, адміністративних, економічних, освітніх та ідеологічних [11]. Вони реалізуються державними структурами у тісній взаємодії з громадянським суспільством і спрямовані на системне усунення причин та умов виникнення корупції, зниження її загального рівня, своєчасне виявлення і припинення корупційних проявів, а також відновлення порушених прав та законних

інтересів як фізичних, так і юридичних осіб, включаючи державу як суб'єкта правовідносин.

Інший підхід, який розкриває О. Ганьба, акцентує увагу на процесуальному та управлінському вимірі антикорупційної політики [10]. У цьому контексті вона визначається як послідовна, системна та цілеспрямована діяльність держави, що здійснюється у взаємодії з органами місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Її зміст полягає у формуванні стратегічних орієнтирів у сфері протидії корупції, визначенні механізмів їх реалізації, забезпеченні ефективного функціонування спеціалізованих антикорупційних інституцій, а також у впровадженні превентивних заходів і поступовому формуванні стійкої антикорупційної культури в суспільстві.

У рамках інституціонального підходу антикорупційна політика розглядається як система взаємодії суб'єктів, визначених чинним законодавством, діяльність яких спрямована на створення та реалізацію інституційних, структурно-функціональних і ресурсних засад запобігання корупції. У цьому випадку особлива увага приділяється не лише нормативному закріпленню повноважень, а й фактичній здатності інституцій забезпечувати реалізацію покладених на них функцій у практичній площині.

Узагальнення наведених підходів дозволяє стверджувати, що антикорупційна політика держави має комплексний характер і виступає системою взаємопов'язаних дій, у межах яких держава виконує роль основного координатора та ініціатора відповідних процесів. Водночас важливою складовою її функціонування є взаємодія з громадянським суспільством, яке виступає додатковим механізмом контролю та суспільного впливу. Основною метою такої політики є попередження корупційних проявів, зниження їх рівня, виявлення вже існуючих порушень та усунення умов, що сприяють їх відтворенню.

У структурному вимірі антикорупційна політика включає низку взаємопов'язаних елементів, серед яких стратегічні документи, нормативно-

правова база, механізми її практичного впровадження, діяльність спеціально уповноважених органів, а також функціонування координаційних та дорадчих інституцій. Окрему роль у цьому процесі відіграють засоби масової інформації, які впливають на формування суспільного ставлення до корупції та сприяють підвищенню рівня правової обізнаності населення.

Отже, уточнення змісту основних понять дослідження дозволяє сформувати цілісне наукове уявлення про сутність та структуру антикорупційної діяльності в Україні. Аналіз категорій «антикорупційна стратегія», «формування антикорупційної політики», «реалізація антикорупційних заходів», а також пов’язаних із ними понять засвідчує їхню тісну взаємозалежність та системний характер. Антикорупційна стратегія виступає стратегічним орієнтиром державної політики, формування антикорупційної політики забезпечує її концептуальне та нормативне наповнення, а реалізація антикорупційних заходів є практичним механізмом втілення визначених цілей у діяльності державних інституцій. Узгодженість цих елементів є визначальною умовою ефективності всієї антикорупційної системи, оскільки саме вона забезпечує перехід від декларативних положень до реальних управлінських результатів, спрямованих на зниження рівня корупційних ризиків та зміцнення принципів верховенства права в Україні.

1.3. Принципи та методи дослідження формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Дослідження процесів формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні потребує чітко визначеної методологічної основи, яка забезпечує наукову обґрунтованість отриманих результатів, їх системність та об’єктивність. З огляду на складність та багатовимірність антикорупційної політики як явища державного управління, її аналіз не може обмежуватися лише описовим підходом. Він передбачає використання комплексу загальнонаукових, спеціально-правових та міждисциплінарних методів, а також дотримання

фундаментальних принципів наукового пізнання. Саме методологічна складова визначає глибину дослідження, дозволяє виявити закономірності функціонування антикорупційної системи та оцінити ефективність її реалізації в Україні.

У контексті даного дослідження принципи наукового пізнання виступають базовими орієнтирами, що визначають підхід до аналізу антикорупційної стратегії. Насамперед ключове значення має принцип об'єктивності, який передбачає неупереджене дослідження процесів формування та реалізації антикорупційної політики без впливу суб'єктивних оцінок. Дотримання цього принципу є особливо важливим, оскільки сфера протидії корупції часто є політично чутливою та може супроводжуватися різними оцінками ефективності державних інституцій.

Наступним є принцип системності, який передбачає розгляд антикорупційної стратегії як цілісної системи взаємопов'язаних елементів. У межах цього підходу увага зосереджується на взаємодії нормативно-правових актів, інституційної структури, механізмів реалізації політики та соціальних факторів, що впливають на рівень корупції. Системний підхід дозволяє уникнути фрагментарності аналізу та забезпечує комплексне розуміння досліджуваного явища.

Важливим є також принцип історизму, який передбачає розгляд формування антикорупційної стратегії у динаміці її розвитку. Це дає можливість простежити еволюцію антикорупційної політики в Україні, починаючи з перших нормативних ініціатив і до сучасного етапу її інституційного оформлення. Такий підхід дозволяє виявити закономірності становлення антикорупційної системи та оцінити вплив історичних, політичних і соціально-економічних факторів на її розвиток.

Принцип наукової обґрунтованості передбачає використання перевірених джерел інформації, нормативно-правових актів, офіційної статистики та результатів наукових досліджень. Це забезпечує достовірність отриманих висновків та підвищує рівень їх практичної значущості. У межах дослідження

антикорупційної стратегії цей принцип є особливо важливим, оскільки дозволяє уникнути суб'єктивних оцінок та базуватися на фактичних даних.

Принцип комплексності передбачає використання різних підходів до аналізу антикорупційної політики, включаючи правовий, управлінський, соціологічний та економічний виміри. Корупція як явище має багатофакторний характер, тому її дослідження потребує врахування як правових норм, так і соціальних практик, інституційної поведінки та економічних наслідків.

Не менш важливим є принцип порівняльності, який передбачає використання міжнародного досвіду у сфері антикорупційної політики. Порівняльний аналіз дозволяє виявити ефективні моделі запобігання корупції, оцінити можливості їх адаптації до українських умов та визначити оптимальні напрями розвитку національної антикорупційної системи.

Окрему роль у дослідженні відіграють методи наукового пізнання. Одним із базових є системний метод, який дозволяє розглядати антикорупційну стратегію як єдину структуру взаємопов'язаних елементів. Його застосування забезпечує аналіз взаємодії між нормативно-правовою базою, інституційним забезпеченням та механізмами реалізації антикорупційної політики.

Значне місце займає метод аналізу та синтезу. Аналіз використовується для детального вивчення окремих елементів антикорупційної системи, таких як діяльність спеціалізованих органів, законодавчі акти або окремі інструменти державної політики. Синтез, у свою чергу, дозволяє об'єднати отримані результати в єдину концептуальну модель функціонування антикорупційної стратегії.

Історико-правовий метод застосовується для дослідження еволюції антикорупційного законодавства України, аналізу етапів становлення інституційної системи та визначення ключових реформ, що вплинули на сучасний стан антикорупційної політики. Його використання дозволяє простежити логіку розвитку державної політики у цій сфері.

Порівняльно-правовий метод використовується для аналізу міжнародного досвіду формування та реалізації антикорупційних стратегій. Він дає змогу

порівняти українську модель із практиками інших держав, зокрема країн Європейського Союзу та США, та визначити можливості імплементації найбільш ефективних механізмів.

Метод формально-юридичного аналізу застосовується для дослідження змісту нормативно-правових актів, що регулюють антикорупційну діяльність. Він дозволяє визначити юридичну природу антикорупційних норм, їх внутрішню узгодженість та відповідність Конституції України.

Метод статистичного аналізу використовується для оцінки рівня корупційних ризиків, ефективності антикорупційних заходів та динаміки змін у сфері публічного управління. Його застосування дозволяє підкріпити теоретичні висновки емпіричними даними.

Також у межах дослідження застосовується метод узагальнення, який дозволяє сформулювати комплексні висновки на основі аналізу різних джерел інформації. Він забезпечує перехід від окремих фактів до загальних закономірностей функціонування антикорупційної системи.

Окремо слід відзначити метод інституційного аналізу, який дозволяє досліджувати роль та взаємодію антикорупційних органів у процесі реалізації державної політики. Його застосування є особливо важливим для оцінки ефективності Національного агентства з питань запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро України, Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Вищого антикорупційного суду.

Таким чином, використання сукупності принципів та методів дослідження забезпечує комплексний підхід до аналізу теми формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні. Це дозволяє не лише описати існуючий стан антикорупційної політики, а й виявити її проблемні аспекти, оцінити ефективність інституційного механізму та визначити перспективні напрями його вдосконалення. Методологічна основа дослідження виступає ключовим інструментом наукового осмислення антикорупційної системи як складного соціально-правового явища, що має стратегічне значення для розвитку сучасної української держави.

РОЗДІЛ 2
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Інституційне забезпечення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Інституційне забезпечення формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні є ключовим елементом функціонування всієї системи запобігання та протидії корупції, оскільки саме воно визначає, яким чином стратегічні цілі державної антикорупційної політики трансформуються у практичні управлінські та правові рішення. У сучасному розумінні така система не обмежується діяльністю окремих органів, а являє собою складну мережу взаємопов'язаних інституцій, кожна з яких виконує специфічну функцію на різних етапах антикорупційного процесу: від формування політики до контролю за її виконанням та притягнення винних до відповідальності.

Формування сучасної антикорупційної архітектури України відбувалося під впливом як внутрішніх політичних трансформацій, так і міжнародних зобов'язань держави. Важливу роль у цьому процесі відіграли євроінтеграційні прагнення України, які вимагали наближення національного законодавства та інституційної системи до стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті особливе значення мають положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також Конвенція ООН проти корупції 2003 року, Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією 1999 року та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією 1999 року. Саме тому антикорупційна політика почала розглядатися не як фрагментарна діяльність окремих органів, а як цілісна державна стратегія, що базується на принципах доброчесності, прозорості, підзвітності та верховенства права, закріплених у Конституції

України, Законі України «Про запобігання корупції» та Законі України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» [42].

Нормативною основою інституційного забезпечення антикорупційної політики є Конституція України, зокрема статті щодо принципу верховенства права, рівності всіх перед законом та обов'язку держави забезпечувати захист прав і свобод людини. До базових актів також належать Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про державну службу», Закон України «Про доступ до публічної інформації», Закон України «Про очищення влади», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про прокуратуру», Закон України «Про Вищий антикорупційний суд», а також Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки». Важливу роль відіграє і Кримінальний кодекс України, який встановлює відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, та Кодекс України про адміністративні правопорушення, який регламентує адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією [18, 19, 20, 21, 22, 23].

Окреме місце займає Антикорупційна стратегія, затверджена на рівні закону, яка визначає довгострокові орієнтири державної політики та формує загальну логіку розвитку всієї системи запобігання корупції. Вона імплементується через Державну антикорупційну програму, затверджену Кабінетом Міністрів України, яка деталізує заходи відповідно до визначених у стратегії напрямів, включаючи індикатори виконання та відповідальних суб'єктів [42].

Реалізація Антикорупційної стратегії здійснюється через державні антикорупційні програми, які мають більш прикладний характер. У цих програмах конкретизуються заходи, строки їх виконання, відповідальні органи та індикатори оцінки ефективності. Такий підхід також корелює з положеннями Бюджетного кодексу України, оскільки реалізація окремих антикорупційних заходів потребує фінансового забезпечення в межах державного бюджету.

Центральним координуючим органом у системі антикорупційної політики є Національне агентство з питань запобігання корупції. Його діяльність регламентується статтею 11 Закону України «Про запобігання корупції». Агентство здійснює підготовку проєктів Антикорупційної стратегії, державних антикорупційних програм, проводить моніторинг їх виконання, забезпечує ведення Єдиного державного реєстру декларацій, а також здійснює контроль та перевірку декларацій відповідно до Порядку проведення повної перевірки декларацій, затвердженого НАЗК.

Важливо зазначити, що НАЗК виконує також превентивну функцію, яка полягає у запобіганні виникненню корупційних ситуацій ще до їх фактичного виникнення. Це включає антикорупційну експертизу нормативно-правових актів, яка здійснюється відповідно до затвердженої методології, а також аналіз корупційних ризиків у діяльності органів державної влади.

Правоохоронний компонент інституційної системи представлений Національним антикорупційним бюро України та Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою. НАБУ діє на підставі Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та здійснює досудове розслідування корупційних кримінальних правопорушень відповідно до Кримінального процесуального кодексу України. Особливе значення мають положення КПК України щодо підслідності та процесуального керівництва у справах про топ корупцію [22].

САП, у свою чергу, функціонує на підставі Закону України «Про прокуратуру» та забезпечує процесуальне керівництво у провадженнях НАБУ, а також підтримує публічне обвинувачення у Вищому антикорупційному суді [23].

Судова гілка антикорупційної системи представлена Вищим антикорупційним судом, створеним відповідно до Закону України «Про Вищий антикорупційний суд». Його діяльність узгоджується з Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів» та Кримінальним процесуальним кодексом України. Створення цього суду було однією з вимог

міжнародних партнерів, зокрема Європейської комісії та Міжнародного валютного фонду.

Окрему роль виконує Агентство з розшуку та управління активами, яке діє відповідно до Закону України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами…». Воно забезпечує реалізацію положень КПК України щодо арешту, управління та реалізації активів, отриманих у результаті кримінальних правопорушень [21].

Важливим елементом інституційного забезпечення є взаємодія між усіма антикорупційними органами, що також передбачено державними антикорупційними програмами та рішеннями Кабінету Міністрів України. Координація між НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС та АРМА є необхідною умовою ефективного виконання положень Закону України «Про запобігання корупції» та Антикорупційної стратегії.

Аналіз чинного законодавства та інституційної структури свідчить, що Україна сформувала розгалужену систему протидії корупції, яка базується на положеннях Конституції України, Закону «Про запобігання корупції», Закону «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, а також міжнародних антикорупційних конвенцій. Це забезпечує нормативну визначеність функціонування антикорупційних інституцій та узгодженість їх діяльності з міжнародними стандартами [19].

Водночас ефективність реалізації Антикорупційної стратегії залежить не лише від наявності правової бази, а й від рівня координації між інституціями, їхньої організаційної спроможності та реальної незалежності у виконанні своїх функцій. Важливе значення має також стабільність законодавства та належне ресурсне забезпечення антикорупційних органів, що безпосередньо впливає на якість виконання покладених на них завдань.

Отже, інституційне забезпечення антикорупційної політики України можна охарактеризувати як сформовану, але таку, що перебуває у процесі постійного вдосконалення систему, яка потребує подальшого посилення

координації між її елементами, підвищення ефективності правозастосування та зміцнення інституційної незалежності спеціалізованих органів з метою досягнення реальних результатів у сфері запобігання та протидії корупції.

2.2. Механізми та принципи формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Корупція в сучасному суспільстві є не лише соціальною проблемою, а й серйозним фактором, що гальмує економічний розвиток, підриває інституційні основи державності та дискредитує органи влади. Для України питання боротьби з корупцією набуло особливої актуальності після 2014 року, коли Революція Гідності виявила глибокі системні проблеми у державному управлінні, правосудді та сфері державних закупівель. Відтоді антикорупційна політика стала пріоритетним напрямом державної стратегії, і одним із ключових інструментів у цьому процесі виступає Антикорупційна стратегія України. Вона покликана не просто карати за порушення закону, а створювати системні запобіжники та механізми, які ускладнюють можливість проявів корупції в усіх сферах суспільного життя.

Антикорупційна стратегія формується на основі певних принципів, які визначають її сутність та напрямки реалізації. Найбільш фундаментальним з них є принцип законності. Будь-які антикорупційні заходи мають ґрунтуватися на конституційних засадах та законодавстві, що забезпечує легітимність дій державних органів та захист прав громадян. Порушення цього принципу призводить до того, що навіть найефективніші механізми протидії корупції втрачають довіру суспільства і стають марними. Ще одним ключовим принципом є прозорість державних процедур. Вона охоплює відкритий доступ громадян до інформації про діяльність органів влади, електронне декларування доходів і майна посадовців, а також використання цифрових інструментів для контролю державних закупівель. Прозорість є одним із найбільш дієвих

інструментів, адже корупція часто процвітає саме там, де відсутній громадський контроль.

Не менш важливим є принцип професіоналізму та незалежності органів протидії корупції. В Україні були створені спеціалізовані інституції, такі як Національне антикорупційне бюро (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), діяльність яких спрямована на розслідування корупційних правопорушень, перевірку декларацій та контроль за дотриманням антикорупційних норм. Їхня незалежність та професійна компетентність є гарантією того, що антикорупційна політика буде реалізовуватися об'єктивно, без впливу політичних інтересів [21].

Процес формування стратегії включає кілька взаємопов'язаних етапів. Спершу проводиться аналітичний етап, на якому оцінюється поточний стан корупційних ризиків у державі. Для цього використовуються статистичні дані, соціологічні опитування, експертні оцінки та міжнародні рейтинги. Аналіз дозволяє визначити найбільш проблемні сфери, серед яких часто фігурують державні закупівлі, судова система та органи правоохоронних структур. На основі цієї аналітики розробляються конкретні заходи, які можуть включати законодавчі зміни, вдосконалення процедур контролю або створення нових регламентів у державних органах. Дуже важливим на цьому етапі є залучення громадськості та експертів, що дозволяє врахувати різні точки зору, підвищує легітимність стратегії та формує суспільну підтримку її реалізації.

Реалізація Антикорупційної стратегії базується на системі взаємопов'язаних механізмів. Перш за все, це законодавчий механізм, який включає прийняття нових законів та внесення змін до існуючих, спрямованих на запобігання корупції. Наприклад, закони про запобігання корупції, про державну службу, про електронне декларування доходів та витрат посадовців створюють правову основу для діяльності антикорупційних органів та визначають чіткі санкції за порушення. Крім того, реалізація стратегії потребує організаційного механізму, який забезпечується діяльністю незалежних

державних органів, здатних проводити ефективні розслідування та контролювати виконання антикорупційних норм [42].

Ефективність стратегії значною мірою залежить від фінансово-економічних механізмів. Сюди належать контроль за державними фінансами, системи електронних закупівель та моніторинг використання бюджетних коштів. Прозорі процедури управління ресурсами держави значно зменшують можливості для зловживань, оскільки знижують рівень «ручного» управління та корупційних домовленостей. Важливою складовою є і освітній механізм, який включає підвищення правової обізнаності громадян та навчання державних службовців антикорупційним стандартам. Освіта формує нову культуру поведінки, де корупція сприймається не як нормальна практика, а як неприйнятне порушення етичних та правових норм.

Не менш значущим є моніторинговий механізм, який дозволяє оцінювати ефективність реалізації стратегічних заходів. Регулярні звіти антикорупційних органів, громадські аудити та використання міжнародних індексів корупції допомагають виявляти проблемні моменти та своєчасно коригувати політику. Такий підхід забезпечує динамічне управління антикорупційною стратегією і дозволяє реагувати на нові виклики.

Однак, незважаючи на наявність чітких принципів та механізмів, реалізація стратегії стикається з низкою викликів. Серед них варто виділити політичний вплив на діяльність антикорупційних органів, недостатню кількість кваліфікованих кадрів, а також низький рівень довіри громадян до державних інституцій. Крім того, значною проблемою залишається контроль за приватним сектором, де корупційні практики не менш поширені, ніж у державних структурах. Для подолання цих проблем необхідне комплексне поєднання державних та громадських зусиль, активне залучення міжнародних партнерів та використання сучасних технологій, таких як цифровізація процедур та автоматизовані системи моніторингу [39].

Отже, Антикорупційна стратегія в Україні ґрунтується на низці принципів, які визначають її сутність, напрямки та способи реалізації.

Найважливішими серед них є законність, прозорість, професіоналізм і незалежність органів протидії корупції, комплексність підходу та активна участь громадянського суспільства. Принцип законності забезпечує, що всі антикорупційні заходи здійснюються у рамках правового поля, що гарантує їх легітимність і зменшує ризик зловживань у процесі реалізації стратегії. Прозорість, у свою чергу, дозволяє відкривати державні процеси для контролю з боку суспільства та підвищує рівень підзвітності органів влади. Принцип професіоналізму і незалежності гарантує, що спеціалізовані інституції, такі як Національне антикорупційне бюро, Спеціалізована антикорупційна прокуратура та Національне агентство з питань запобігання корупції, можуть ефективно виконувати свої функції без політичного тиску, що критично важливо для дотримання об’єктивності та неупередженості.

Комплексність підходу забезпечує поєднання превентивних заходів, освітніх програм і контролю за фінансово-економічними процесами, а активна участь громадянського суспільства дозволяє реалізовувати стратегію у взаємодії з населенням та експертним середовищем. Реалізація цих принципів здійснюється через систему механізмів, що доповнюють один одного. Законодавчий механізм створює правову основу для антикорупційної діяльності та визначає відповідальність за порушення норм, у той час як організаційний механізм забезпечує структурну здатність держави до контролю і розслідувань, формуючи чітку систему повноважень і процедур. Фінансово-економічний механізм через прозорі тендери, електронні закупівлі та контроль бюджетних потоків зменшує корупційні ризики, а освітній і превентивний механізми підвищують правову обізнаність посадовців і громадян, формують у них навички відповідальної поведінки та попереджають потенційні порушення. Нарешті, моніторинговий механізм дозволяє оцінювати ефективність реалізації стратегії, виявляти прогалини та своєчасно коригувати антикорупційні заходи, забезпечуючи адаптивність системи до нових викликів.

Таким чином, формування та реалізація Антикорупційної стратегії в Україні ґрунтуються на ключових принципах, серед яких верховенство права,

прозорість і відкритість діяльності органів державної влади, невідворотність відповідальності за корупційні правопорушення, політична нейтральність антикорупційної політики та участь громадськості. Реалізація зазначених принципів забезпечується через систему організаційно-правових механізмів, зокрема діяльність спеціалізованих антикорупційних органів, систему превентивних і контрольних заходів, антикорупційну експертизу нормативно-правових актів, електронне декларування, а також механізми громадського та міжнародного контролю. Сукупність цих принципів і механізмів формує основу ефективної антикорупційної політики держави та сприяє підвищенню її дієвості.

2.3. Світовий досвід формування та реалізації Антикорупційної стратегії

Антикорупційна політика у сучасному світі є одним із ключових елементів державного управління, оскільки рівень корупції безпосередньо впливає на економічний розвиток, інвестиційну привабливість, ефективність інституцій та рівень довіри громадян до влади. Формування антикорупційних стратегій у різних країнах відбувається з урахуванням політичної системи, рівня розвитку демократії, правової культури та історичних особливостей держави. Разом з тим, у міжнародній практиці можна виділити спільні підходи, які застосовуються незалежно від регіону та моделі державного управління.

Міжнародна антикорупційна система базується на низці ключових документів, серед яких центральне місце займає Конвенція Організації Об’єднаних Націй проти корупції, яка визначає базові стандарти запобігання, криміналізації корупційних діянь, міжнародного співробітництва та повернення незаконно отриманих активів. Важливу роль також відіграють регіональні механізми, зокрема Група держав проти корупції Ради Європи, яка здійснює моніторинг виконання антикорупційних стандартів у європейських країнах. У межах Європейського Союзу антикорупційна політика інтегрована у загальну систему верховенства права та є однією з умов членства [40].

Вивчення міжнародного досвіду формування та реалізації антикорупційної політики доцільно розпочинати з аналізу найбільш результативних моделей, серед яких особливе місце займає сінгапурська практика. Досвід Сінгапуру часто розглядається як один із найбільш показових прикладів системного зниження рівня корупції в умовах обмежених ресурсів та початково високого рівня корупційних ризиків.

Протягом приблизно 35–40 років Сінгапур демонстрував стабільне та прискорене економічне зростання, що супроводжувалося одночасною трансформацією соціальної та політичної системи. У науковій літературі цей процес характеризується як квазігеометричний розвиток, оскільки позитивні зміни мали не лінійний, а прискорений характер, охоплюючи всі ключові сфери державного управління.

Прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю у своїх оцінках підкреслював, що початковий етап антикорупційної політики був ускладнений низкою системних проблем. Зокрема, чинне законодавство не охоплювало значної частини корупційних правопорушень, а інституційна спроможність органів контролю була недостатньою для ефективного реагування. Додатково ускладнювало ситуацію те, що частина високопосадовців уже була залучена до корупційних практик, що фактично блокувало механізми внутрішнього контролю та правозастосування.

Практика різних країн демонструє, що ефективна антикорупційна стратегія завжди має комплексний характер і включає як превентивні, так і каральні механізми. Наприклад, у Сінгапурі боротьба з корупцією базується на діяльності Бюро з розслідування корупційних практик, яке має широкі повноваження щодо розслідування справ незалежно від статусу осіб. Особливістю цієї моделі є жорстка політична воля та високий рівень невідворотності покарання, що у поєднанні з високою оплатою праці державних службовців зменшує стимули до корупційної поведінки [56].

Ключовим чинником успіху сінгапурської моделі стала комплексна адміністративна реформа, одним із центральних елементів якої було суттєве

підвищення заробітної плати державних службовців. Такий підхід базувався на ідеї мінімізації економічних стимулів до корупційної поведінки. Лі Куан Ю наголошував, що державний службовець повинен отримувати конкурентну винагороду, яка відповідає його відповідальності, оскільки недостатній рівень оплати праці створює передумови для виникнення корупційних практик. У результаті була сформована система, в якій державна служба стала престижною та економічно забезпеченою сферою діяльності.

У європейському контексті важливим є досвід Нідерландів, де антикорупційна політика реалізується через поєднання правових, організаційних та контрольних механізмів. Зокрема, передбачено забезпечення відкритості інформації щодо притягнення державних службовців до відповідальності за корупційні правопорушення, а також запроваджено системи моніторингу потенційних корупційних ризиків у публічному секторі [3].

Окрему увагу приділено регламентації статусу державних службовців, включно з їх відповідальністю за порушення норм професійної етики. У практиці застосовуються санкції, що передбачають заборону подальшого перебування на державній службі, втрату соціальних гарантій, фінансові штрафи, а також обмеження пенсійного забезпечення. Важливою складовою є публічність результатів антикорупційних розслідувань, що підвищує рівень довіри суспільства до інституцій правопорядку. Крім того, функціонує спеціалізована антикорупційна служба, інтегрована в систему національної безпеки.

Позитивні результати демонструє також досвід Бельгії, де антикорупційна система базується на поєднанні кримінально-правових та адміністративно-профілактичних заходів. Відповідальність за корупційні злочини закріплена положеннями Кримінального кодексу Бельгії, зокрема статтями, що регулюють злочини у сфері службової діяльності та зловживання владою, а також нормами податкового законодавства, які передбачають відповідальність за фінансові правопорушення у публічному секторі.

Паралельно функціонують механізми запобігання корупції, що орієнтовані на мінімізацію ризиків ще на етапі прийняття управлінських рішень [30].

У Словацькій Республіці сформовано ефективні інструменти громадського контролю, які передбачають можливість оперативного інформування антикорупційних органів через спеціальні гарячі лінії. Крім того, створено електронні платформи, де громадяни можуть подавати пропозиції щодо вдосконалення державної антикорупційної політики. Такий підхід забезпечує високий рівень залучення суспільства до процесів запобігання корупції та сприяє формуванню культури нетерпимості до корупційних проявів. Ізраїльський досвід вирізняється багаторівневою системою контролю, що передбачає дублювання функцій моніторингу потенційних корупційних ризиків різними інституціями. До таких належать державні органи, спеціалізовані поліцейські підрозділи, а також незалежні контрольні структури, зокрема державний контролер. Важливою особливістю є забезпечення публічності результатів перевірок, що сприяє підвищенню рівня прозорості державного управління [39].

Досвід Польщі у формуванні та реалізації антикорупційної політики є одним із показових прикладів системного підходу до протидії корупції в Центрально-Східній Європі. Антикорупційна стратегія, запроваджена у Польщі, визначає комплекс цілей, спрямованих на довгострокове зниження рівня корупційних проявів та підвищення ефективності державного управління. Серед ключових пріоритетів цієї стратегії можна виокремити безперервне вдосконалення антикорупційного законодавства, запровадження сучасних механізмів запобігання корупції у всіх сферах публічного управління, підвищення результативності виявлення корупційних правопорушень, формування правової свідомості населення, а також посилення міжвідомчої взаємодії правоохоронних органів [55].

Особливістю польської моделі є її децентралізований характер інституційної системи запобігання корупції. Це означає, що повноваження у сфері антикорупційної політики розподілені між різними рівнями державної

влади, включаючи президента, парламент та уряд, а також спеціалізовані органи виконавчої влади. У структурі адміністрації президента Польщі функціонує підрозділ з питань публічного адміністрування, який у взаємодії з Міністерством внутрішніх справ забезпечує реалізацію заходів із запобігання та протидії корупції. Така модель дозволяє уникати надмірної концентрації повноважень та забезпечує систему стримувань і противаг у сфері антикорупційної діяльності.

Важливу роль у практичній реалізації антикорупційної політики відіграє Центральне антикорупційне бюро Польщі, яке здійснює діяльність, спрямовану на виявлення зловживань службовим становищем, боротьбу з економічними злочинами та захист економічних інтересів держави. Його функціонування є ключовим елементом правоохоронного механізму, що забезпечує оперативне реагування на корупційні ризики у публічному секторі.

Додатково у Польщі активно функціонують підрозділи фінансової розвідки, які отримують інформацію від правоохоронних органів та здійснюють аналіз фінансових потоків з метою виявлення ознак корупційних правопорушень. Такий підхід дозволяє ефективно відстежувати складні фінансові схеми, що можуть бути пов’язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, або зловживанням бюджетними коштами.

Окремим елементом польської антикорупційної системи є моніторингові комітети, до складу яких входять представники неурядових організацій. Вони здійснюють громадський контроль за реалізацією антикорупційної політики, беруть участь у виявленні фактів корупційних правопорушень, розробляють пропозиції щодо вдосконалення законодавства, а також проводять інформаційно-освітню діяльність, спрямовану на формування антикорупційної культури. Таким чином забезпечується реальна участь громадянського суспільства у процесах контролю державної влади.

Досвід Німеччини у сфері протидії корупції також є одним із найбільш системних та орієнтованих на превентивні механізми. Антикорупційна політика цієї держави базується на поєднанні правових, організаційних та кадрових

інструментів, спрямованих на мінімізацію можливостей зловживання службовим становищем. Основоположним принципом діяльності державного службовця є неупереджене та доброчесне виконання своїх функцій виключно в інтересах суспільства [61].

Німецьке законодавство встановлює персональну відповідальність державних службовців за правомірність своїх дій, а також обов'язок повідомляти про відомі їм факти правопорушень, включаючи корупційні діяння. Серед ключових антикорупційних заходів у Німеччині варто виділити суворі обмеження щодо отримання подарунків та подальшого працевлаштування після завершення державної служби, створення реєстрів недобросовісних приватних підприємств, формування переліку посад із підвищеним корупційним ризиком, а також регулярну ротацію персоналу на таких посадах.

Суттєвий вплив на формування міжнародної антикорупційної політики мають Сполучені Штати Америки. Важливу роль у цьому процесі відіграли нормативно-правові акти, зокрема законодавство про боротьбу з організованою злочинністю, а також закон про протидію корупції за кордоном, який значно розширив юрисдикційні можливості США у сфері боротьби з міжнародною корупцією.

На сучасному етапі ключову роль у формуванні антикорупційної політики США відіграє Міністерство юстиції, яке координує відповідні заходи на національному та міжнародному рівнях. Система антикорупційних заходів включає обов'язкове декларування доходів державних службовців, кримінальну відповідальність юридичних осіб за корупційні правопорушення, використання механізмів перевірки доброчесності посадових осіб, відсутність імунітету для державних службовців незалежно від їхнього статусу, функціонування системи інформування про факти корупції, а також контроль за фінансуванням політичних партій і виборчих кампаній [52].

Аналіз міжнародного досвіду дозволяє зробити висновок, що виключно репресивний підхід до протидії корупції, заснований лише на посиленні кримінальної або адміністративної відповідальності, є недостатньо ефективним.

Більш результативною є модель, що поєднує каральні заходи з превентивними, організаційними та інституційними механізмами.

Узагальнення світової практики дає можливість визначити ключові напрями, які є доцільними для імплементації в Україні. Серед них варто виділити створення єдиного централізованого органу з питань запобігання корупції, запровадження системного аналізу корупційних ризиків та антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, реформування системи державного управління шляхом оптимізації інституційної структури, розробку спеціалізованих нормативних актів щодо проходження державної служби та ротації кадрів, удосконалення механізмів відбору осіб до публічної служби, реформування системи соціального та правового забезпечення державних службовців, а також посилення ролі громадського контролю та системи реагування на суспільні повідомлення про корупційні правопорушення. Таким чином, міжнародний досвід свідчить, що ефективна антикорупційна політика є результатом комплексної взаємодії державних інституцій, правових механізмів та громадянського суспільства, а її успішність визначається рівнем системності, прозорості та превентивної спрямованості державного управління.

У Гонконзі антикорупційна система сформувалася навколо незалежної Комісії з боротьби з корупцією, яка поєднує функції розслідування, превенції та освіти. Важливим елементом цієї моделі є активна взаємодія з громадськістю, включаючи освітні кампанії та механізми анонімного повідомлення про корупційні правопорушення. Такий підхід дозволив суттєво знизити рівень побутової корупції та підвищити довіру до державних інституцій.

У країнах Північної Європи, зокрема у Швеції, Данії та Фінляндії, антикорупційна стратегія ґрунтується не стільки на репресивних заходах, скільки на високому рівні прозорості державного управління. Значну роль відіграє відкритість державних даних, доступ громадян до інформації про діяльність органів влади та високі стандарти етичної поведінки державних службовців. У цих країнах корупція розглядається як системне відхилення, яке

попереджується через ефективні інститути контролю та сильну громадянську культуру [3].

У країнах Європейського Союзу антикорупційні стратегії інтегровані у загальну систему державного управління та підзвітності. Наприклад, у Німеччині значна увага приділяється запобіганню конфлікту інтересів та регулюванню діяльності державних службовців, а у Франції створено Національне агентство з фінансової прозорості, яке контролює майновий стан посадових осіб. В Італії антикорупційна політика історично була спрямована на боротьбу з організованою злочинністю та політичною корупцією, що зумовило формування спеціалізованих слідчих та судових структур.

Важливим глобальним інструментом оцінки ефективності антикорупційної політики є Індекс сприйняття корупції, який дозволяє порівнювати рівень корупції в різних країнах та відстежувати динаміку змін. Аналіз цього індексу показує, що країни з високим рівнем розвитку демократії, незалежними судами та прозорими інституціями мають значно нижчі показники корупції.

Загальною тенденцією світової антикорупційної політики є перехід від реактивної моделі, яка орієнтована на покарання вже вчинених правопорушень, до превентивної моделі, яка спрямована на усунення умов виникнення корупції. До таких умов належать надмірна бюрократія, слабкий контроль за прийняттям рішень, недостатня прозорість державних процедур та низький рівень цифровізації державного управління. У цьому контексті багато країн активно впроваджують електронне урядування, автоматизацію адміністративних процесів та відкриті реєстри.

Аналіз міжнародного досвіду формування та реалізації антикорупційної політики дозволяє узагальнити низку найбільш характерних механізмів запобігання корупції, які можуть бути адаптовані та впроваджені в Україні з урахуванням національних особливостей правової системи та державного управління.

По-перше, йдеться про поступове впровадження передового міжнародного досвіду у національне законодавство. Це включає імплементацію рекомендацій міжнародних організацій у сфері антикорупційної політики, зокрема положень, що випливають із конвенційних механізмів та стандартів доброчесності публічної служби. Такий підхід дозволяє забезпечити гармонізацію українського законодавства з європейськими та світовими правовими практиками.

По-друге, важливим напрямом є розвиток системи антикорупційної освіти та виховання. Метою таких заходів є формування стійкої громадянської позиції щодо неприйнятності корупції, підвищення рівня правової культури населення та популяризація принципів доброчесності. Реалізація цього напряму можлива через впровадження освітніх програм, тренінгів, інформаційних кампаній та довгострокових державних і громадських ініціатив.

По-третє, значну роль відіграє посилення участі громадських організацій як автономних суб'єктів антикорупційної діяльності. Міжнародна практика свідчить, що ефективна антикорупційна система не може функціонувати без незалежного громадського контролю, який забезпечує додатковий рівень прозорості діяльності органів державної влади та сприяє виявленню потенційних корупційних ризиків.

По-четверте, доцільним є акцент на розвитку превентивних та стимулюючих механізмів запобігання корупції. Йдеться про створення умов, за яких корупційна поведінка стає економічно та соціально невигідною, а доброчесна поведінка державних службовців, навпаки, заохочується через прозорі процедури, належне матеріальне забезпечення та чіткі гарантії правового захисту.

По-п'яте, важливим інструментом є розширення цифрових платформ взаємодії держави та громадян. Йдеться про вдосконалення та розвиток електронних сервісів, інтерактивних порталів і систем онлайн-звернень, які забезпечують оперативне реагування на повідомлення громадян щодо

можливих корупційних правопорушень, а також підвищують рівень відкритості державного управління.

Очевидно, що подальший розвиток антикорупційної політики в Україні потребує суттєвого удосконалення інституційних та правових механізмів. Насамперед йдеться про реальне забезпечення політичної волі у сфері протидії корупції та її практичну реалізацію через системні управлінські рішення. У цьому контексті особливого значення набуває необхідність здійснення всіх антикорупційних заходів виключно на законодавчій основі, із забезпеченням повної відповідності положень антикорупційного законодавства Конституції України.

Отже, узагальнення міжнародного досвіду формування та реалізації антикорупційної політики свідчить, що ефективне протидіяння корупції можливе лише за умови поєднання правових, інституційних, превентивних та освітніх механізмів, які взаємодіють як цілісна система. Досвід провідних держав демонструє, що найбільш результативними є моделі, орієнтовані не лише на посилення відповідальності, а насамперед на запобігання корупційним проявам через прозорість управління, цифровізацію процедур, розвиток громадського контролю та підвищення рівня правової культури суспільства. Водночас відсутність універсального алгоритму боротьби з корупцією підкреслює необхідність адаптації міжнародних практик до національних умов України з урахуванням її інституційних, соціальних та історико-культурних особливостей. Саме комплексне впровадження таких підходів створює передумови для підвищення ефективності Антикорупційної стратегії, зміцнення довіри до державних інституцій та поступового зниження рівня корупційних ризиків у системі публічного управління.

РОЗДІЛ 3
ПРАКСЕОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Сучасний стан формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Антикорупційна політика в Україні посідає ключове місце у системі державного управління та виступає важливим інструментом забезпечення національної безпеки, економічної стабільності й захисту прав і свобод громадян. Її зміст спрямований не лише на запобігання корупційним проявам, але й на створення ефективних механізмів реагування на правопорушення, відновлення порушених прав, компенсацію завданих збитків, а також формування належного рівня правової культури в суспільстві.

Важливим чинником розвитку антикорупційної політики є міжнародні зобов'язання України. Як держава, що приєдналася до Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Україна взяла на себе обов'язок формувати та впроваджувати комплексну, узгоджену і результативну політику у сфері запобігання та протидії корупції. Така політика повинна базуватися на принципах верховенства права, ефективного державного управління, прозорості, підзвітності, доброчесності та відкритості влади. Крім того, вона передбачає активне залучення громадянського суспільства до антикорупційних процесів і регулярний перегляд нормативно-правових механізмів з метою підвищення їх дієвості.

Суттєві зміни у сприйнятті корупції як суспільного явища відбулися після початку повномасштабної війни. У сучасних умовах корупція дедалі більше розглядається як серйозна загроза не лише економічному розвитку, але й обороноздатності держави, її політичній стабільності та функціонуванню демократичних інститутів. Вона негативно впливає на міжнародну репутацію

України, ускладнює процес залучення іноземних інвестицій і знижує рівень довіри як з боку громадян, так і міжнародних партнерів.

У зв'язку з цим питання підвищення ефективності антикорупційної політики, а також її адаптації до умов воєнного часу набули статусу пріоритетних напрямів державної діяльності. Особлива увага приділяється забезпеченню прозорості використання бюджетних коштів, зокрема тих, що спрямовуються на оборонні потреби та відновлення інфраструктури. Важливим аспектом є також посилення інституційної спроможності органів, відповідальних за реалізацію антикорупційної політики, та удосконалення механізмів контролю за їх діяльністю.

Не менш значущим фактором є вплив міжнародного середовища. Вимоги щодо підвищення ефективності боротьби з корупцією є невід'ємною складовою процесу європейської інтеграції України, а також умовою поглиблення співпраці з такими міжнародними організаціями, як Європейський Союз, НАТО та ОЕСР. У цьому контексті антикорупційна політика виступає одним із ключових критеріїв оцінки спроможності держави до подальшого інституційного розвитку та інтеграції у міжнародні структури [47].

Позитивна динаміка у сфері протидії корупції частково підтверджується міжнародними індикаторами. Зокрема, зростання показників у міжнародних рейтингах свідчить про певні досягнення у реформуванні антикорупційної системи. Протягом останніх років Україна демонструє поступове покращення результатів, що є наслідком впровадження нових інституційних механізмів, підвищення прозорості державного управління та активізації антикорупційних реформ.

Водночас, незважаючи на досягнуті результати, проблема корупції залишається актуальною і потребує подальшого системного вирішення. Це зумовлює необхідність удосконалення існуючих підходів до формування антикорупційної політики, врахування рекомендацій міжнародних партнерів, а також забезпечення ефективної діяльності спеціалізованих антикорупційних органів. Лише за умов комплексного підходу, послідовності реформ і

належного контролю можна досягти стійких результатів у зниженні рівня корупції та зміцненні державних інституцій.

Сучасний стан формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні характеризується поступовим удосконаленням нормативно-інституційної бази, однак залишається складним і суперечливим з огляду на високий рівень суспільного сприйняття корупції. За результатами загальнонаціонального соціологічного дослідження «Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність», проведеного соціологічною компанією Info Sapiens на замовлення НАЗК, 72,2% громадян вважають корупцію однією з найсерйозніших проблем держави, що свідчить про її стійке місце серед ключових суспільних викликів [34].

Соціологічні опитування також демонструють неоднозначну динаміку: з одного боку, у 2025 році зафіксовано певне зниження рівня сприйняття поширеності корупції порівняно з попередніми роками, з іншого — корупція залишається системною проблемою в більшості сфер публічного управління . Дані досліджень НАЗК свідчать, що значна частина громадян та бізнесу продовжує стикатися з корупційними практиками, особливо у сферах будівництва, земельних відносин та адміністративних послуг [59].

Водночас міжнародні та національні експертні оцінки засвідчують певне підвищення ефективності окремих антикорупційних інституцій, зокрема НАБУ, САП, НАЗК та ДБР, які поступово зміцнюють свої позиції в системі протидії корупції . Це свідчить про розвиток інституційної спроможності держави у сфері реалізації Антикорупційної стратегії.

Формування України як сучасної демократичної, соціальної та правової держави нерозривно пов’язане із забезпеченням реального, а не декларативного функціонування принципу верховенства права, а також належної організації діяльності публічної влади. У цьому контексті особливого значення набуває питання ефективності державних інституцій, їх здатності діяти виключно в межах закону та в інтересах суспільства. Водночас досягнення таких результатів значною мірою ускладнюється поширенням корупційних практик,

які мають системний характер і впливають практично на всі сфери суспільного життя. Саме тому створення дієвого антикорупційного механізму є необхідною передумовою для забезпечення сталого розвитку держави.

У сучасних наукових підходах корупція розглядається не лише як сукупність окремих правопорушень, а як комплексне соціально-правове явище, що охоплює широкий спектр неформальних практик взаємодії між владою, бізнесом та громадянами. Така багатовимірність обумовлює необхідність застосування системного підходу до її подолання, що включає як інструменти виявлення потенційних корупційних ризиків, так і механізми їх попередження та мінімізації. У цьому аспекті особливу роль відіграє антикорупційна політика, яка повинна бути не лише реактивною, але й превентивною, орієнтованою на усунення причин і умов виникнення корупції [45].

Запобігання та протидія корупції в Україні обґрунтовано віднесені до пріоритетних функцій держави, реалізація яких потребує застосування спеціальних правових, організаційних та інституційних засобів. Водночас ефективність такої діяльності значною мірою залежить від узгодженості дій різних органів державної влади, чіткого розподілу їх повноважень та наявності політичної волі до реального впровадження антикорупційних заходів. Відсутність хоча б одного з цих елементів призводить до формалізації антикорупційної політики та зниження її результативності.

Особливе місце у системі суб’єктів формування та реалізації антикорупційної політики займає Національне агентство з питань запобігання корупції, яке виконує функції центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом. Його діяльність охоплює широкий спектр завдань, починаючи від аналітичного дослідження стану корупції в державі і завершуючи розробкою стратегічних документів та контролем за їх виконанням. Важливим напрямом роботи цього органу є також підготовка пропозицій щодо вдосконалення законодавства, що регулює антикорупційну сферу, а також забезпечення відкритості інформації про результати реалізації відповідної політики [39].

Прийняття антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки стало важливим кроком у напрямі систематизації державної політики у цій сфері. Вона передбачає не лише визначення стратегічних цілей, але й конкретизацію механізмів їх досягнення, що значно підвищує практичну цінність цього документа. Серед основних напрямів — скорочення надмірних функцій держави, розвиток електронного урядування, підвищення рівня прозорості діяльності органів влади, а також формування альтернативних способів задоволення потреб громадян без використання корупційних практик.

Окремої уваги заслуговує впровадження цифрових технологій як одного з ключових інструментів мінімізації корупційних ризиків. Автоматизація адміністративних процедур, відкритість державних реєстрів та забезпечення доступу до публічної інформації сприяють зменшенню можливостей для зловживань та підвищують рівень довіри до державних інституцій. Водночас такі процеси потребують належного технічного забезпечення та захисту інформації.

Суттєвим нововведенням стало також запровадження механізмів моніторингу та оцінки ефективності реалізації антикорупційної стратегії. Це дозволяє не лише відстежувати прогрес у виконанні запланованих заходів, але й своєчасно виявляти проблемні аспекти та коригувати державну політику. Важливим елементом є встановлення персональної відповідальності посадових осіб за результати виконання антикорупційних програм, що сприяє підвищенню рівня дисципліни у державному управлінні [33].

Разом із тим, повномасштабна війна суттєво вплинула на функціонування антикорупційної системи, поставивши перед державою нові виклики. Необхідність оперативного прийняття рішень, перерозподілу бюджетних ресурсів та забезпечення обороноздатності країни зумовила внесення змін до антикорупційного законодавства. Зокрема, було тимчасово змінено окремі вимоги щодо фінансового контролю, декларування доходів та обмежень для державних службовців.

Такі кроки викликали неоднозначну реакцію як у суспільстві, так і серед експертного середовища, оскільки з одного боку вони сприяли спрощенню процедур у складних умовах воєнного часу, а з іншого — створювали потенційні ризики зниження рівня прозорості. Зокрема, тимчасове призупинення обов'язку подання електронних декларацій фактично обмежило можливості здійснення належного фінансового контролю.

У подальшому, з урахуванням вимог громадськості та міжнародних партнерів, відповідні механізми були відновлені. Електронне декларування знову стало важливим інструментом запобігання корупції, що дозволяє перевіряти достовірність відомостей про доходи, майно та фінансові зобов'язання посадових осіб, а також виявляти можливі ознаки незаконного збагачення. Крім того, було розширено можливості проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування.

Паралельно із цим відбувалося посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, що передбачало як кадрові, так і організаційні зміни. Зокрема, було збільшено чисельність працівників відповідних органів, удосконалено процедури конкурсного відбору, а також підвищено рівень їх незалежності від політичного впливу. Це створює передумови для більш ефективного виконання покладених на них функцій.

Незважаючи на наявність позитивних змін, результати реалізації державних антикорупційних програм свідчать про неоднорідність досягнутих результатів. Певний прогрес спостерігається у сфері запобігання корупції, зокрема щодо врегулювання конфлікту інтересів, дотримання етичних стандартів та впровадження фінансового контролю. Водночас питання забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні правопорушення залишається недостатньо вирішеним.

Антикорупційна політика України перебуває на етапі активного розвитку та трансформації, що супроводжується як досягненнями, так і суттєвими викликами. Її подальша ефективність залежить від здатності держави забезпечити комплексний підхід до вирішення існуючих проблем, узгодженість

дій усіх суб'єктів антикорупційної діяльності, а також належний рівень контролю за виконанням прийнятих рішень. Лише за таких умов можна досягти реального зниження рівня корупції та створити передумови для сталого розвитку держави [38].

Отже, сучасний стан формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні свідчить про перехід до більш системного підходу у протидії корупції, що ґрунтується на стратегічному плануванні, цифровізації управлінських процесів і посиленні інституційної ролі спеціально уповноважених органів. Водночас практична реалізація антикорупційної політики залишається складною та нерівномірною через вплив зовнішніх викликів, зокрема воєнного стану, та внутрішні проблеми, пов'язані з недостатньою узгодженістю дій державних інституцій і неповною ефективністю механізмів відповідальності. Попри позитивні зрушення у сфері прозорості, електронного декларування та наближення до європейських стандартів, антикорупційна система все ще потребує посилення координації, стабільності правового регулювання та гарантій реальної невідворотності покарання, що в сукупності визначає необхідність подальшого вдосконалення державної політики у цій сфері.

3.2. Основні чинники оптимізації розвитку формування та реалізації Антикорупційної стратегії в Україні

Антикорупційна стратегія України є складовою частиною національної безпеки та державного управління, оскільки корупційні ризики безпосередньо впливають на ефективність державних інституцій, економічний розвиток та довіру громадян до влади. Ефективність цієї стратегії визначається не лише наявністю нормативно-правових документів, але й інтеграцією різноманітних чинників, що дозволяють забезпечити системність, прозорість і підзвітність антикорупційної діяльності.

Одним із визначальних чинників є правове забезпечення, яке задає рамки функціонування антикорупційної політики. Прийняття законів про запобігання

корупції, електронне декларування та публічні закупівлі створило основу для діяльності антикорупційних органів, визначивши повноваження та відповідальність посадових осіб. Проте постійна динаміка цих законів потребує їхнього вдосконалення та узгодження, оскільки часті зміни нормативних актів здатні формувати правову невизначеність. Так, законодавчі прогалини у сфері захисту викривачів корупції ускладнюють роботу активістів і створюють ризики для їхньої безпеки, що знижує кількість повідомлень про корупційні порушення та підриває ефективність антикорупційних механізмів.

Інституційна спроможність є ще одним критичним фактором. Створення та функціонування спеціалізованих органів, таких як НАБУ, САП та НАЗК, дозволило виділити професійні структури для розслідування корупційних злочинів і контролю за фінансовими потоками держави. Прикладом ефективного застосування інституційного ресурсу стала спільна робота НАБУ та НАЗК під час моніторингу електронних декларацій у 2022–2023 роках, що дозволила виявити численні випадки незаконного збагачення на місцевому рівні. Однак досвід показує, що без ефективного механізму координації та обміну інформацією між органами влади інституційна система не здатна повною мірою виконувати свої функції. Проблемою залишається також недостатній рівень прозорості та комунікації діяльності цих органів для громадськості, що знижує довіру та мотивацію громадян співпрацювати у виявленні порушень [35].

Цифровізація та електронне урядування виступають суттєвим чинником підвищення ефективності антикорупційної стратегії. Системи електронних закупівель, наприклад Prozorro, створюють умови для прозорого розподілу державних ресурсів та скорочення можливостей для зловживань. Дані за 2022–2023 роки демонструють економію понад 30 млрд гривень завдяки підвищенню конкуренції та зменшенню корупційних схем у тендерах. Подібні електронні інструменти використовуються також для моніторингу реалізації інфраструктурних проєктів, управління міжнародною допомогою та контролю бюджетних коштів, що особливо важливо у період поствоєнного відновлення

держави. Використання таких цифрових рішень дозволяє мінімізувати контакт між посадовими особами та громадянами, тим самим знижуючи можливості для корупційних проявів.

Важливим чинником є залучення громадянського суспільства, яке сьогодні розглядається як невід'ємна складова антикорупційної системи. Залучення громадян та організацій дозволяє перейти від формальної моделі контролю до моделі публічного нагляду, що базується на відкритості та підзвітності. На практиці це означає, що громадські організації, такі як Transparency International Україна, організовують моніторинг державних закупівель, повідомляють про порушення та ініціюють перевірки відповідними органами. Медіа відіграють у цьому процесі не менш важливу роль, формуючи суспільне сприйняття проблеми та створюючи тиск на органи влади для своєчасного реагування. Водночас досвід останніх років показує, що ефективність громадського контролю залежить від належного доступу до інформації та створення умов для активної участі громадських структур у прийнятті рішень [29].

Соціально-культурний чинник виступає додатковим елементом стійкості антикорупційної системи. Незважаючи на наявність інституцій та законодавства, частина населення зберігає нейтральне або толерантне ставлення до корупційних практик, що знижує ефективність запобіжних заходів і гальмує формування активної громадянської позиції. Вирішення цієї проблеми передбачає системні просвітницькі кампанії, освітні програми для держслужбовців та студентської молоді, популяризацію принципів нетерпимості до корупції, а також впровадження програм професійного розвитку для працівників антикорупційних органів. Поступова зміна поведінкових моделей населення є критичною для забезпечення довгострокової стабільності антикорупційної політики.

Прикладом комплексного підходу є ініціатива «Антикорупційний офіс громадянського контролю», що об'єднує державу, бізнес та громадські організації у спільному моніторингу закупівель, виконанні інфраструктурних

проєктів та аналізі використання міжнародної допомоги. Досвід цих проєктів свідчить про високу ефективність міжсекторальної кооперації, коли інформація, зібрана громадськістю, активно використовується державними органами для реагування на порушення.

Оптимізація формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні є багатофакторним процесом, що поєднує правове регулювання, інституційну спроможність, цифрові механізми контролю, участь громадянського суспільства та формування відповідних соціальних норм. Аналіз показує, що жоден із цих елементів не може забезпечити стійкий результат самостійно. Правова база створює рамки діяльності антикорупційних органів і визначає механізми відповідальності, проте її ефективність значною мірою залежить від здатності державних інституцій оперативно реагувати на порушення та впроваджувати превентивні заходи. Часті зміни законодавства і наявність прогалин, зокрема у сфері захисту викривачів корупції, підкреслюють необхідність системного підходу, який би поєднував нормативні норми із практично дієвими механізмами контролю.

Інституційна спроможність державних органів, таких як НАБУ, САП та НАЗК, демонструє, що організаційна структура та професійна підготовка кадрів є ключовим чинником ефективності стратегії. При цьому важливою умовою успіху є координація діяльності цих органів між собою та із суспільством, що забезпечує своєчасне реагування на корупційні ризики. Приклади спільного моніторингу електронних декларацій та проведення розслідувань, ініційованих громадськими організаціями, показують, що ефективність інституційної системи суттєво зростає за умови взаємодії з іншими складовими антикорупційної стратегії.

Цифровізація та електронні інструменти, такі як системи електронних закупівель і платформи для моніторингу бюджетних витрат, довели свою здатність мінімізувати контакт між посадовими особами та громадянами, знижуючи ймовірність корупційних проявів. Водночас вони стають ефективними лише тоді, коли дані та результати їх використання є доступними

для громадськості і контролюються відповідними антикорупційними органами.

Таким чином, цифрові механізми виступають не ізольованим засобом, а інтегрованим інструментом у межах комплексної системи запобігання корупції.

Активна участь громадянського суспільства та медіа формує суспільний запит на підзвітність і створює превентивний ефект, що стримує можливості для зловживань. Практика показує, що ефективний громадський контроль вимагає реального доступу до інформації, можливості впливати на нормативно-правові рішення та підтримки міжсекторальних ініціатив. Приклади роботи Transparency International Україна та спільних проєктів держави, бізнесу та громадськості демонструють, що синергія різних акторів дозволяє перетворювати поодинокі випадки корупції на системні зміни, підвищуючи довіру до інституцій та ефективність державного управління.

Не менш важливим є соціально-культурний чинник, що визначає поведінкові моделі населення та ставлення до корупції. Відсутність чіткої негативної оцінки корупційних практик з боку частини громадян ускладнює реалізацію антикорупційної політики. Формування нових соціальних норм, поширення освітніх програм, просвітницьких кампаній та культурного дискурсу нетерпимості до корупції сприяє активізації громадян і створює стабільне середовище для реалізації превентивних заходів.

Підсумовуючи, робимо висновок, що довгострокова ефективність антикорупційної стратегії в Україні базується на синергії всіх ключових чинників. Інтеграція законодавства, інституційної спроможності, цифрових інструментів, громадського контролю та соціально-культурних механізмів дозволяє створити систему, здатну не лише реагувати на прояви корупції, а й запобігати їхньому виникненню, формуючи культуру прозорості, підзвітності та відповідальності на всіх рівнях державного управління. Такий комплексний підхід забезпечує стабільність антикорупційної системи, підвищує ефективність державних інституцій і зміцнює довіру громадян, що є критично важливим для розвитку України в умовах постійних викликів і трансформацій.

ВИСНОВКИ

Дослідження формування та реалізації антикорупційної стратегії в Україні дає підстави стверджувати, що ефективна протидія корупції є складним, багаторівневим і системним процесом, який не може бути зведений лише до нормативного регулювання або діяльності окремих державних інституцій. Йдеться про комплексну взаємодію правових, інституційних, організаційних, цифрових, соціальних та культурних чинників, які в сукупності формують цілісну антикорупційну систему держави.

У ході дослідження встановлено, що сучасна наукова думка активно розробляє теоретичні підходи до розуміння корупції та механізмів протидії їй, однак існує розрив між теоретичними напрацюваннями та практичною реалізацією антикорупційної політики. Це пов’язано як із історичними особливостями становлення державного управління в Україні, так і з недостатнім рівнем міжінституційної координації, фрагментарністю реформ та обмеженою взаємодією держави з громадянським суспільством. Відсутність достатньої кількості інтегративних досліджень також ускладнює формування єдиної адміністративно-правової моделі протидії корупційним правопорушенням.

Уточнення та систематизація ключових понять - «антикорупційна стратегія», «антикорупційна політика», «реалізаційний механізм», «інституційне забезпечення» - дозволили сформувати цілісне наукове уявлення про структуру антикорупційної системи. Було доведено, що антикорупційна стратегія виконує функцію довгострокового державного орієнтира, антикорупційна політика визначає концептуальні та нормативні засади її реалізації, а механізми впровадження забезпечують практичне досягнення визначених цілей. Узгодженість цих елементів є ключовою умовою ефективності всієї системи.

Аналіз інституційного забезпечення засвідчив, що Україна сформувала розгалужену антикорупційну інфраструктуру, яка включає НАБУ, САП, НАЗК, ВАКС та інші органи, діяльність яких базується на Конституції України, Законі

України «Про запобігання корупції», профільних антикорупційних стратегіях та міжнародних конвенціях. Формально така система відповідає європейським стандартам, однак її ефективність залежить не лише від нормативної бази, а й від реальної інституційної спроможності, незалежності органів, якості міжвідомчої координації та стабільності правового регулювання.

Водночас встановлено, що практична діяльність антикорупційних органів часто ускладнюється недостатньою узгодженістю дій між ними, політичним впливом, обмеженим доступом до інформації та формалізованою взаємодією з громадянським суспільством. Попри це, приклади роботи системи електронного декларування, розслідувань НАБУ та контролю з боку НАЗК свідчать, що за умови належної координації державних та громадських механізмів можливе суттєве підвищення результативності антикорупційної політики.

Окрему увагу в дослідженні приділено цифровізації як одному з ключових інструментів запобігання корупції. Впровадження електронних сервісів, зокрема системи публічних закупівель Prozorro, електронного урядування та відкритих даних, суттєво знижує рівень корупційних ризиків шляхом мінімізації людського фактора та підвищення прозорості управлінських процесів. Особливо важливим цей напрям є в умовах післявоєнного відновлення, коли значні фінансові ресурси потребують ефективного та контрольованого використання.

Важливим елементом антикорупційної системи є громадянське суспільство, яке виступає як інструмент зовнішнього контролю та формування суспільного запиту на доброчесність. Дослідження показало, що ефективність антикорупційної політики значною мірою залежить від рівня залучення громадськості до моніторингу діяльності органів влади, участі у розслідуваннях та реалізації механізмів громадського контролю. Водночас існують проблеми обмеженого доступу до інформації, слабкої інституціоналізації громадських ініціатив та недостатнього рівня комунікації між державою і суспільством.

Соціально-культурний аспект також відіграє важливу роль у формуванні антикорупційної поведінки. У суспільствах із тривалою історією корупційних практик спостерігається певна толерантність до неї, що суттєво ускладнює реалізацію реформ. Світовий досвід доводить, що стійке зниження рівня корупції можливе лише за умови формування культури нетерпимості до корупційних проявів, розвитку правової освіти, підвищення рівня правової свідомості та системної просвітницької роботи.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду свідчить, що найбільш ефективні антикорупційні моделі базуються на інтегрованому підході, який поєднує превентивні, каральні, інституційні та цифрові механізми. У таких системах особлива увага приділяється прозорості державного управління, мінімізації дискреційних повноважень посадових осіб, розвитку механізмів публічного контролю та забезпеченню невідворотності відповідальності.

Окремо слід зазначити, що сучасні дослідження у сфері антикорупційної політики також акцентують на потенціалі новітніх технологій, зокрема штучного інтелекту, для виявлення корупційних ризиків та аналізу великих масивів даних, що підтверджує тенденцію до цифрової трансформації антикорупційних механізмів у глобальному масштабі.

Таким чином, проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що формування та реалізація антикорупційної стратегії в Україні має здійснюватися як цілісний, системний і багаторівневий процес, який забезпечує узгоджену взаємодію правових норм, інституційних структур, цифрових технологій та громадянського суспільства. Лише за умови такої інтеграції можливо досягти не лише реагування на корупційні прояви, а й формування стійкої системи їх попередження.

У перспективі подальший розвиток антикорупційної політики України повинен бути спрямований на посилення інституційної незалежності антикорупційних органів, удосконалення механізмів координації між ними, розширення цифрових інструментів контролю, а також поглиблення співпраці з громадянським суспільством і міжнародними партнерами. Це створить

передумови для підвищення ефективності державного управління, зміцнення принципу верховенства права, зростання довіри громадян до держави та підвищення інвестиційної привабливості України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрейшина Н. Довіра до корупційних органів. Active Group. 2024. URL: https://activegroup.com.ua/2023/01/24/dovira-do-antikorupcijnix-organiv/ (дата звернення: 22.05.2026)

2. Андрійко О. Ф., Нагребельний В. П. Проблеми організаційно-правового забезпечення державного управління в Україні. Право України. 2014. № 5. С. 115–125

3. Баранова, Є. Міжнародний досвід захисту викривачів корупції та його імплементація в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С. 224-227

4. Баштанник В. В. Формування державної антикорупційної політики в умовах модернізації влади. Наук. розвідки з держ. та муніцип. управл. Київ, 2012. – Вип. 1. С. 25–34

5. Боголепова А., Ковтун О. Актуальні проблеми подолання корупції в умовах війни у поствоєнний період. Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2022. Вип. 27. URL: http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/395/334 (дата звернення: 22.05.2026)

6. Боровик А. Корупційні практики та методи їх подолання у державах Європи. Підприємництво, господарство і право. 2019. №5. С.229-237

7. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Корупція одна з найактуальніших проблем сучасності. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. №. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.6.1 (дата звернення: 22.05.2026)

8. Габуда А. Криміналізація корупційних правопорушень у КК України та міжнародному праві: порівняльний аналіз. Підприємництво, господарство і право. 2020. №4. С.283-287

9. Галунько В. Юридичний зміст політичної корупції в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. №5. С.122-127

10. Ганьба О. Державна антикорупційна політика: поняття, сутність та загальні ознаки. Публічне право. 2021. №4(44). С. 88–95

11. Гришина Н.В., Ростовська К.В. Державна антикорупційна політика як адміністративно-правова категорія. Юридичний науковий електронний журнал. 2021.

№11. С. 31–33. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/2 (дата звернення: 22.05.2026)

12. Демчик Н.П. Реалізація антикорупційної стратегії в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. №3. С. 289–292. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/67 (дата звернення: 22.05.2026)

13. Демчук П., Куц А., Риженко К., Січевлюк Н., Ткачук А., Швадчак А. Десять років боротьби з корупцією: успіхи і виклики, які постали перед Україною. 2024. URL: https://www.batory.org.pl/wp-content/uploads/2024/09/Dziesiec-lat-walki-z-korupcja_UA.pdf (дата звернення: 22.05.2026)

14. Деркач С., Карпова О., Леончук О., Луцик В. Практичний посібник щодо роботи з викривачами для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції. URL: https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Guide-final.pdf (дата звернення: 22.05.2026)

15. Дика О.С., Наумчук К.М. Соціальний аспект розвитку корупції в процесі розвитку державної антикорупційної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2019. Вип. 22. С. 107-111

16. Дика О.С., Наумчук К.М., Тростенюк Т.М. Економічна безпека України в умовах впливу корупції. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Вип. 4. С. 3-9

17. Драган І.О, Нонік В.В, Кравчук (Наумчук) К.М. Вплив корупційної діяльності на економічну політику держави. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, 2019. Вип.1(87). С. 174-179

18. Закон України «Про Державне бюро розслідувань» (Із змінами та доповненнями). Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 6, ст. 55. URL: https://dbr.gov.ua (дата звернення: 29.03.2026)

19. Закон України «Про запобігання корупції. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення ефективності інституційного механізму запобігання корупції» № 140-IX від 02.10.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/140-20 (дата звернення: 12.04.2026)

20. Закон України «Про запобігання корупції» (Із змінами та доповненнями) / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 20.03.2026)

21. Закон України «Про Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів» (Із змінами та доповненнями) / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 1, ст. 2. URL: https://nazk.gov.ua/uk (дата звернення: 17.04.2026)

22. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» (Із змінами та доповненнями) / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 47, ст. 2051. URL: https://nabu.gov.ua (дата звернення: 25.03.2026)

23. Закон України «Про прокуратуру» (Із змінами та доповненнями) / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 2-3, ст. 12. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main (дата звернення: 14.04.2026)

24. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. Київ, 2024. URL: https://dap.nazk.gov.ua/uploads/osr-83/sources/380-111340470-67a239fc55bdd.pdf (дата звернення: 22.05.2026)

25. Кубаєнко А., Крижановська О. Антикорупційне право та основи Е-декларування: навч.-метод. посіб. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2023. 150 с. URL: https://hdl.handle.net/11300/25591 (дата звернення: 22.05.2026)

26. Лук’янець Д. М. Проблеми використання інституту адміністративної відповідальності в системі заходів запобігання та протидії корупції // Прав. вісн. Укр. акад. банк. справи. 2011. № 1 (4). С. 32–35

27. Навчально-методичний посібник для самостійної роботи та практичних занять з навчальної дисципліни «Запобігання корупції» [галузь знань 081 «Право», рівень «Бакалавр»]. уклад.: Н.В. Сметаніна. Харків : Нац. юрид ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 47 с.

28. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / Наук. ред. Хавронюк М. І. Київ : Ваіте, 2018. 472 с.

29. Наумчук К. М. Формування та реалізація антикорупційної політики держави, як інструмент підвищення ефективності управління. Стратегічні пріоритети розвитку економіки, обліку, фінансів та права в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 23 січня 2020 р.): у 6 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2020. Ч. 2. 35-37с

30. Наумчук К.М. Особливості формування та реалізації Державної антикорупційної політики. Інвестиції: практика та досвід. 2020. Вип. 4. С. 134-138

31. Наумчук К.М., Тростенюк Т.М. Історичні аспекти розвитку антикорупційної політики. Економічний простір: збірник наукових праць. 2021. Вип.168. С. 11-16

32. Наумчук, К. М. Державна антикорупційна політика України. Економіка, управління та адміністрування. 2023. Вип. 2(104). С.156-162. URL: http://ema.ztu.edu.ua/artide/view/285099 (дата звернення: 22.05.2026)

33. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: https://nazk.gov.ua/uk/ (дата звернення: 10.04.2026)

34. Національне агентство з питань запобігання корупції. Сприйняття поширеності корупції в Україні зменшилося: НАЗК презентувало результати щорічного дослідження (2026). URL: https://nazk.gov.ua/uk/spryynyattya-poshyrenosti-koruptsii-v-ukraini-zmenshylosya-nazk-prezentuvalo-rezultaty-schorichnogo-doslidzhennya/ (дата звернення: 07.04.2026).

35. Невмержицький Є. Проблеми удосконалення антикорупційних механізмів *Наук. зап. Київ* , 2012. Вип. 4 (60). С. 153–168.

36. Новак А. Національна антикорупційна політика: особливості та основні чинники розвитку в умовах сучасного державотворення. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2017. Вип. 3(34). С. 62–66

37. Нонік В.В. Базові методологічні складники формування та реалізації антикорупційної політики в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*, № 1 (20), 2019. 86-94

38. Оцінка ефективності та незалежності антикорупційних органів: думка адвокатів. Юридична Газета online. 2025. URL: https://yur-gazeta.com/publications/sferi-

praktiki/antikorupciynapraktika/ocinka-efektivnosti-ta-nezalezhnosti-antikorupciynih-organiv-dumka-advokativ.html (дата звернення: 22.05.2026)

39. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз. Київ: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2019. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/anycorupc_organ.pdf (дата звернення: 22.05.2026)

40. Пелішенко В. О. Корупція в контексті сучасних соціально-політичних концепцій // Сучасне суспільство: політ. науки, соціол. науки, культур. науки. – 2014. – № 2. – С. 121–130

41. Про засади державної антикорупційної політики на 2020-2024 роки: проект Закону України від 21 вересня 2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007 (дата звернення: 22.05.2026)

42. Про засади державної антикорупційної стратегії на 2021–2025 рр.: Закон України від 20.06.2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text (дата звернення: 22.05.2026)

43. Програма «Електронне врядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP). URL: https://egap.in.ua/ (дата звернення: 05.04.2026)

44. Програма розвитку Організації Об’єднаних Націй (ПРООН). URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html (дата звернення: 31.03.2026)

45. Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах, м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.; ред. колегія: І.О. Дегтярьова, В.С. Куйбіда, П.М. Петровський та ін., уклад. Т.О. Мельник. Т. 1. К.: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. 213 с.

46. Самойленко Л.Я., Назаренко С.А., Перун Н.В. Виклики та бар’єри в реалізації антикорупційної політики на національному та регіональному рівнях. Економічний простір. 2024. №194. С. 87–91

47. Скочиляс-Павлів О.В. Правові аспекти удосконалення державної антикорупційної політики. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2014. №807. С. 27–33

48. Три тижні без громадського контролю: чому діяльність АРМА викликає все більше запитань. УНН. 2024. URL: https://unn.ua/news/try-tyzhni-bez-hromadskoho-kontroliu-chomudiialnist-arma-vyklykaie-vse-bilshe-zapytan (дата звернення: 22.05.2026)

49. Усаченко Л. М., Гурієвська В. М. Природа корупції в Україні: суперечності, ризики, проблеми : навч. посіб. Херсон: Грінь Д. С., 2014. 143 с.

50. Франчук В. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3796/1/%d0%9f%d1%80%d0%b0%d0%b2%d

51. Хотинська-Нор О.З., Саленко О.В. Корупція як фактор делегітимації судової влади. Аналітично-порівняльне правознавство. С. 665–669. URL: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.117 (дата звернення: 22.05.2026)

52. Цаль-Цалко Ю. С., Якобчук В. П., Косянчук С. Г. Антикорупційна політика у сфері публічного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 11. URL: https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.2 (дата звернення: 22.05.2026)

53. Abdallah, S., Sayed, R., Rahwan, I., Leveck, B.L., Cebrian, M., Rutherford, A., & Fowler, J.H. Corruption drives the emergence of civil society. Journal of the Royal Society Interface, 11(93), article number 20131044, 2014. URL: 10.1098/rsif.2013.1044 (дата звернення: 06.03.2026)

54. Bader M., Huss O., Meleshevych A., Nesterenko O. Civil society against corruption in Ukraine: Pathways to impact. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. 2019. No. 5. P. 1–35. URL: 10.18523/kmlpj189975.2019-5.1-35.

55. Dragan O.V., et al. Psychological aspects of corruption in public administration: Case-study of Ukraine // Academic Journal of Interdisciplinary Studies. – 2020. Vol. 9, No. 6. P. 264–277. doi: 10.36941/ajis-2020-0130

56. European Commission. Eurobarometer. Official website of the European Union. 2022. URL: https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2553 (дата звернення: 08.04.2026)

57. Kuan Y.L. Із третього світу в перший. Історія Сінгапуру: 1965–2000 рр. – Київ: КМ-БУКС, 2016. 760 с.

58. Maxim S.-T. Is corruption an inevitable social phenomenon in a changing society? // Postmodern Openings. 2017. Vol. 8, No. 1. P. 33–39. URL: 0.18662/po/2017.0801.03

59. Info Sapiens / НАЗК. Корупція в Україні 2025: розуміння, сприйняття, поширеність (соціологічне дослідження). URL: https://sapiens.com.ua (дата звернення: 27.03.2026).

60. Movchan A., Babjak A., Movchan M. Issues of the improvement of anti-corruption system in Ukraine. Proceedings of the International conference on business, accounting, management, banking, economic security and legal regulation research (BAMBEL 2021) (Kyiv, August 26-27, 2021). Kyiv, 2021. P. 132–137.

61. Transparency International Ukraine. Індекс сприйняття корупції – 2021. URL: https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021 (дата звернення: 30.03.2026)

62. Wachs J., Yasseri T., Lengyel B., Kertész J. Social capital predicts corruption risk in towns // Royal Society Open Science. 2019. Vol. 6, No. 4

Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ

Я, Дуплій Поліна Максимівна, студентка 4 курсу, форма навчання денна, факультет соціології та управління, спеціальність «публічне управління та адміністрування» освітньо-професійна програма «публічне управління та адміністрування»,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Формування та реалізація Антикорупційної стратегії в Україні» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата_____ Підпис_____ПІБ (студент) Дуплій П. М.

Дата_____ Підпис_____ПІБ (науковий керівник) Краснокутський О. В.